

Roman Nir

"The Literature of Theology : a Guide for Students and Pastors", John A. Bollier, Philadelphia 1979 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 19/1, 297-301

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bollier John A. *The Literature of Theology: A Guide for Students and Pastors*. The Westminster Press. Philadelphia 1979, ss. 208.

Przewodnik bibliograficzny literatury teologicznej przeznaczony został dla studentów teologii, seminarzystów zarówno katolickich jak i protestanckich, dla profesorów i księży, jak i dla osób świeckich, którzy poszukują wstępu do obszernej a często przerastającej literatury teologicznej. Informator bibliograficzny jest ogromnie przydatny dla bibliotek teologicznych w polityce gromadzenia i uzupełniania księgozbioru.

Celem bibliografii jest pomóc czytelnikowi w poszukiwaniu książek, artykułów prasowych lub informacji potrzebnych w procesie studiów akademickich, badań naukowych lub pracy duszpasterskiej. Bibliografia wymienia i adnotuje ponad 550 pozycji. Takich jak bibliografie, encyklopedie, słowniki, indeksy, abstrakty, poradniki, podręczniki, katalogi i komentarze. Pozycje te zawierają informację lub cytaty literatury na poszukiwany temat, szczególnie bogata jest angielska wersja biblii i jej tłumaczenia.

Z zasady bibliografia ta nie wymienia monografii, które są przeznaczone do szczegółowego czytania, lecz ogranicza się do podstawowych prac, które można otworzyć na danej stronie i skonsultować odnośnie specyficznej informacji lub wskazują na dalszą literaturę monograficzną lub prasową. Kilka monografii zostało włączone ze względu na obszerną bibliografię, która została zamieszczona w tejże pozycji.

Rocznie ilość tytułów publikacji w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii wynosi ponad 120 tys. (*The Bowker Annual of Library and Book Trade Information*, ed. 22, New York and London. R. R. Bowker Company 1977 ss. 452). Artykuły w czasopismach, raporty z posiedzeń towarzystw naukowych, publikacje seryjne, także osiągniętych przerażające rozmiary. Badacz, student stoi przed lawiną informacji a z drugiej strony każdy interesujący się teologią musi podjąć ogromny wysiłek aby utrzymać się na tym samym poziomie w swojej wąskiej dziedzinie wiedzy. Informator bibliograficzny pozwala osiągnąć to co bibliotekarze nazywają kontrolą bibliograficzną literatury na dany temat z taką umiejętnością, że czytelnik może sporządzić swoje listy lektur potrzebnych do pracy naukowej lub zestawu publikacji dla bibliotek. Student korzystając z poradnika może zaoszczędzić czas na bezowocne poszukiwanie materiałów niezbędnych do prac końcowych i projektów poszukiwawczych.

Informator jest owocem kursu bibliografii teologicznej i metodologii pracy naukowej, który miał miejsce w Seminarium Duchownym w

Yale. Autor przez 18 lat pracował w duszpasterstwie a 7 lat w bibliotekarstwie teologicznym i jest dobrze zaznajomiony z potrzebami informacji zarówno dla pracy duszpasterskiej jak i naukowej. Seminarium Duchowne w Stanach Zjednoczonych jak i Kanadzie nie posiadały odpowiedniego przewodnika bibliograficznego. Dlatego też autor wykorzystując doświadczenie i umiejętności bibliograficzne przygotował podręcznik.

Jest to oczywiście bibliografia selektywna a nie wyczerpująca. Wybór i selekcja podyktowana była z myślą o badaczach, studentach teologii i księżach pracujących w duszpasterstwie. W konsekwencji podane są nieliczne źródła obcojęzyczne. Literatura została ograniczona do języka angielskiego. Tych, którzy prowadzą awangardowe badania teologiczne i znają inne języki autor odsyła do znakomitej bibliografii: G. Schwinge *Bibliographische Nachschlagewerke zur Theologie und ihren Grenzgebieten*. Munich. Verlag Dokumentation 1975 ss. 232.

Bibliografia uwzględnia przede wszystkim prace współczesnych autorów. Prace dawniejsze jeśli są nadal użyteczne i ich wartości naukowe nadal aktualne, niezależnie od daty druku, zostały uwzględnione. We wszystkich działach bibliografii można pogłębić informacje i rozszerzyć zakres korzystając z zamieszczonych podstawowych źródeł. Czytelnik opanowując te źródła może powiększyć lub rozszerzyć ich zakres zgodnie ze swymi potrzebami. Znaczenie źródeł bibliograficznych polega na fakcie, że zawsze ukazują drogę ponad siebie, by rozszerzać swe horyzonty.

Niektóre zagadnienia dotyczące Biblii, historii Kościoła, katolicyzmu są znacznie obszerniejsze niż inne jak np: teologii systematycznej, teologii praktycznej czy poszczególnych wyznań protestanckich. Nie jest to wynikiem jakiś uprzedzeń teologicznych, czy bibliograficznych lecz po prostu odbiciem faktu, że niektóre tematy mają obszerniejsze źródła bibliograficzne niż inne.

Autor wyodrębnił osobno specyficzne prace protestanckie, katolickie i żydowskie, chociaż ten podział nie jest obecnie tak znaczący w badaniach teologicznych jak uprzednio. Konsekwentnie źródła podane i opisane w całej publikacji są cenne dla wszystkich tradycji judeo-chrześcijańskich.

Kilka pozycji dotyczy Kościołów Wschodnich, lecz nie podjęto większych wysiłków by pogłębić tę dziedzinę wiedzy. Ponieważ literatura w tej dziedzinie jest obszerna i zróżnicowana, autor odsyła do specjalistycznej bibliografii: J. Adams Charles *A Reader's to the Great Religions*. Ed. 2. New York. Free Press 1977 ss. 521.

Selekcja tak zróżnicowanej literatury wymagała od autora arbitralnych decyzji. Głównie zastosował on podział według klasycznego kursu teologicznego: studia biblijne, teologia systematyczna, studia history-

czne i teologia praktyczna. Prace o różnorodnej treści zostały zaklasyfikowane do jednej dyscypliny teologicznej z tym, że pozycja otrzymała odnośniki do innych działów. Autor nie zastosował granicy między pracami teologicznymi z jednej strony a pracami ogólnymi i świeckimi z drugiej strony. Po odrzuceniu tych ostatnich dwóch elementów nie byłby to dobry przewodnik bibliograficzny. Ogólne prace takie jak: *National Union Catalog, Pre-1956 Imprints. A Cumulative author list representing Library of Congress printed cards and titles reported by other American libraries*, London, Mansell Information-Publishing, Ltd., 1968—1978 vol. 1—584 lub *Union List of Serials in Libraries in the United States and Canada*, 3 ed. Edited by Edna Brown Titus, New York, The H. W. Wilson Company, 1965 vol. 1—5, podają obszerną bibliografię teologiczną.

Poza tym w każdej sekcji tematycznej, publikacje zamieszczone zostały według przydatności czytelnikowi. Bowiem zwykle w bibliografiach stosuje się zasady zamieszczania publikacji alfabetycznie, chronologicznie od najnowszych do najstarszych lub w sklasyfikowanym porządku logicznym. Dokładny indeks zawartości według autorów i tytułów został dołączony osobno by ułatwić czytelnikowi szybkie dotarcie do źródeł.

Przy każdej pozycji została zamieszczona krótka adnotacja. Bardzo obiektywne informacje dotyczące zawartości, celu, zakresu uporządkowania, głębi i perspektywy każdej pracy, dostarczają czytelnikowi wystarczającej informacji, by określić czy jest cennym przejrzenie danej pracy w celach informacyjnych lub bibliograficznych, które pragnie osiągnąć. Opis bibliograficzny poszczególnych pozycji autor oparł na zasadach obowiązujących w *Anglo-American Cataloging Rules* a przygotowanych przez American Library Association, Bibliotekę Kongresu, Library Association i Canadian Library Association.

Literatura bibliograficzna została rozplanowana w następujących działach: Część 1. Bibliografie. Informatory i przewodniki; ogólne; współczesne protestanckie; dziewiętnastowieczne protestanckie; współczesne katolickie; niemieckie i francuskie; bibliografie bibliografii; katalogi bibliotek; retrospektywne bibliografie; aktualne bibliografie; indeksy i abstrakty teologiczne; inne indeksy i abstrakty; czasopisma i seriały; połączone wykazy seriałów; narodowe bibliografie; wznowienia i mikrofilmy katalogów; przekłady; księgi jubileuszowe; dysertacje i tezy naukowe; rękopisy; ogólne publikacje.

Część 2. Encyklopedie i słowniki. Teologiczne encyklopedie i słowniki; ogólne encyklopedie; subiektywne encyklopedie; słowniki angielskie; słowniki etymologiczne; słowniki synonimów i anonimów.

Część 3. Biblia. Informatory i podręczniki; bibliografie tekstów biblijnych; retrospektywne bibliografie; indeksy i abstrakty; stare en-

cyklopedie i słowniki biblijne; współczesne encyklopedie i słowniki biblijne; słowniki teologii biblijnej; słowniki życia, kultury i obyczajów biblijnych; słowniki archeologii biblijnej; historia biblijna; przekłady biblii na język angielski; przekłady protestanckie; przekłady katolickie; przekłady żydowskie; prywatne przekłady; konkordancje i angielskie przekłady; regionalne konkordancje; komentarze; długie i wyczerpujące komentarze; krótkie i popularne komentarze; jedno-tomowe komentarze biblii; atlasy biblijne.

Część 4. Poszczególne części Biblii. Stary Testament; bibliografie; teksty; gramatyka; słowniki; konkordancje; Septuaginta; wstępy; komentarze; Nowy Testament; bibliografie ogólne do Nowego Testamentu; bibliografie do poszczególnych części Nowego Testamentu; bibliografie specjalistyczne i subiektywne; apokryfy Nowego Testamentu; teksty; gramatyka; słownik; konkordancje; przekłady; komentarze; słowniki teologiczne.

Część 5. Teologia systematyczna. Ogólne informatory, podręczniki, słowniki protestanckie; ogólne encyklopedie i słowniki katolickie; studia tomistyczne; Chrystologia; Ekklezjologia; Eschatologia; etyka.

Część 6. Historia Kościoła. Ogólna historia Kościoła; bibliografie; opracowania; słowniki; źródła; atlasy; pierwotny Kościół; informatory i podręczniki; bibliografie; słowniki; źródła i przekłady na język angielski; Kościół w czasach średnich; podręczniki; bibliografie; źródła; przekłady źródeł na język angielski; Kościół w czasach nowożytnych; bibliografie; publikacje; Kościół w Wielkiej Brytanii; bibliografie; katalogi bibliotek; słowniki; publikacje; Kościół w Ameryce; przewodniki i podręczniki; bibliografie; przeglądy; źródła; sekty religijne; biografie; atlasy.

Część 7. Wyznania katolickie, protestanckie i żydowskie. Kościół Katolicki; informatory i podręczniki; katalogi bibliotek; indeksy; bibliografie papieżstwa; bibliografie i prace o Soborze Watykańskim II; bibliografie życia duchowego; bibliografie filozofii katolickiej; bibliografie, prace i źródła do historii i działalności Kościoła Katolickiego w Stanach Zjednoczonych; bibliografie prawa kanonicznego; encyklopedie; słowniki; roczniki i almanachy; biografie; hagiografia. Kościoły Protestanckie; baptyści; bracia; kongregacyjny; uczniowie Chrystusa; święci wspólnego życia; luteranie; menonici, anabaptyści, radykalnie reformowani; metodyści; mormoni; prezbiterianie; adwentyści dnia siódmego; Zjednoczony Kościół Chrystusowy. Judaizm; bibliografie; encyklopedie i słowniki; indeksy czasopism.

Część 8. Teologia praktyczna, misjologia, ekumenizm i religie porównawcze. Teologia praktyczna; homiletyka; liturgika; hymnologia; chrześcijańska pedagogika; psychologia pastoralna. Misjologia; katalogi bibliotek; bibliografie, słowniki, podręczniki, encyklopedie; źródła, atla-

sy. Ekumenizm; katalogii bibliotek; bibliografie; źródła; opracowania. Religie porównawcze; bibliografie; słowniki; religie ludów pierwotnych, mitologia, folklor; hinduizm; buddyzm; islam.

Część 9. Biografie; almanachy; dyrektoria; roczniki; indeksy. Biografie; indeksy do wydawnictw biograficznych; międzynarodowe biografie; biografie Stanów Zjednoczonych; Wielkiej Brytanii; biografie zawodowe. Almanachy; dyrektoria i roczniki; ogólne; towarzystw; fundacji; szkolnictwa; Stany Zjednoczone; międzynarodowe; ONZ.

Wyżej zamieszczona klasyfikacja wskazuje na precyzyjne dobranie materiału. Mimo że w bibliografii uwzględniona została przede wszystkim literatura teologiczna w języku angielskim, przewodnik spełnia rolę dobrego informatora dla badaczy i studentów. Dla Polski bibliografia odgrywa rolę informując o najnowszych publikacjach religioznawczych z terenu Stanów Zjednoczonych i Kanady. Informator powinien zachęcić i być w pewnym stopniu materiałem dla polskich bibliografów, aby opracowali bibliografię bibliografii polskiej i zagranicznej teologii.

Roman Nir

International Bibliography of the History of Religions. Bibliographie Internationale de l'Histoire des Religions 1973. By Salih A. Alich. By The International Association for the History of Religions. Leiden E. J. Brill 1979 r. XXII, 222.

Od 1960 roku ukazuje się międzynarodowa bibliografia historii religii opracowana przez jedną osobę Salih A. Alich. Od samego początku bibliografia otrzymała wielkie uznanie w kręgu historyków religii, głównie przez swój walor ciągłego dążenia do kompletności.

W ciągu opracowania bibliografii autor zetknął się z poważnymi trudnościami o których czytelnicy nie mają pełnego obrazu. Międzynarodowe Stowarzyszenie Historyków Religii, które sponsoruje badania, nie ma żadnych placówek badawczych, ani nawet nigdy nie zdołało skutecznie zorganizować międzynarodowej współpracy dotyczącej bibliografii. Autor osobiście poszukiwał odpowiednich materiałów dla międzynarodowej bibliografii historii religii.

Z wyjątkiem małej liczby publikacji naukowych, których subskrypcję nabył sam autor lub w inny sposób załatwił by mieć do nich stały wgląd i poza małą ilością materiałów badawczych otrzymanych dzięki uprzejmości prof. C. J. Bleekera, lub w bardzo nielicznych